

SOCIALE VAARDIGHEDEN

KO				L4	L6												
De kleuters kennen																	
9.3.1 een ruime woordenschat en diverse strategieën om emoties te herkennen, te uiten, te benoemen en erop te reageren.																	
De kleuters kunnen																	
9.1.9 hun noden en fysieke en morele grenzen kenbaar maken.																	
Gevoelens en behoeften																	
GO!/ MD	■	✂	Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12			
KO 9.3.1			SV.001		Herkennen gevoelens*. MIA <i>Herkennen:</i> eigen gevoelens <i>*verzamelnaam voor wat je voelt vanbinnen, zowel emoties als gevoelens</i>												
KO 9.3.1			SV.002		Herkennen gevoelens*. MIA <i>Herkennen:</i> - eigen gevoelens - gevoelens van anderen <i>Gevoelens:</i> basisgevoelens en nuances Te hanteren begrippen blij, bang, boos, verdrietig, houden van, ongerust, verbaasd, beschaamd, zenuwachtig, gelukkig, bezorgd, woedend, tevreden, verliefd <i>*verzamelnaam voor wat je voelt vanbinnen, zowel emoties als gevoelens</i>												
KO 9.3.1, KO 9.1.9			SV.003		Herkennen eigen behoeften.												

[illegible]

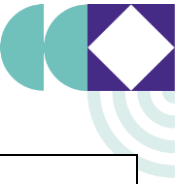
	MV.07 4 MV.08 3 MV.08 4																		
			SV.009		Tonen in hun omgang empathie voor de ander. MIA <i>Empathie:</i> zich inleven, voorspellen en respecteren van gedachten en verschillende opvattingen van de ander														

KO					L4					L6									
Positief zelfbeeld.																			
GO!/ MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12					
			SV.010		Herkennen de eigen sterktes.														
	LL.055 LL.056 BU.09 9 BU.10 0 BU.10 1		SV.011		Benoemen de eigen sterktes en groeikansen. Te hanteren begrippen goed zijn in, beter worden in														
			SV.012		Demonstreren een positief zelfbeeld. Voorbeeld - Jonas durft de klaskas beheren. - Hugo durft luidop te zingen.														
			SV.013		Tonen voldoende zelfvertrouwen in verschillende contexten. Voorbeelden - Tijdens de pauze nodigt Mees een klasgenoot uit om een onbekend spel mee te spelen. "Ik ken het spel niet, maar ik wil het graag proberen. Kan jij het me uitleggen?" - Jan moet een spreekbeurt geven voor de klas over zijn favoriete hobby. Hij staat rechtop, spreekt luid en duidelijk en maakt oogcontact met de klas terwijl hij zijn verhaal vertelt.														

KO					L4					L6									
----	--	--	--	--	----	--	--	--	--	----	--	--	--	--	--	--	--	--	--

De kleuters kunnen 9.1.9 hun noden en fysieke en morele grenzen kenbaar maken.					De leerlingen weten 9.1.14 dat het belangrijk is om de eigen grenzen aan te geven en te bewaken en om de grenzen van anderen te respecteren.					De leerlingen weten 9.1.12 dat ze (seksueel) grensoverschrijdend gedrag moeten melden aan een verantwoordelijke volwassene 9.1.11 De leerlingen weten dat een seksuele relatie enkel kan opgebouwd worden met wederzijdse toestemming.				
Grenzen														
GO!/ MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
L4 9.1.14			SV.014		Herkennen grenzen. MIA <i>Herkennen:</i> - eigen grenzen - andermans grenzen <i>Grenzen:</i> fysieke									
L4 9.1.14			SV.015		Herkennen grenzen. MIA <i>Herkennen:</i> - eigen grenzen - andermans grenzen <i>Grenzen:</i> - fysieke - morele Te hanteren begrippen stop, neen Voorbeelden <i>Andermans fysieke grenzen:</i> - Jos vindt het leuk om handjes te schudden. - Anita vindt knuffelen niet leuk. <i>Andermans morele grenzen:</i> - Myriam leent haar speelgoed dat ze van Sinterklaas kreeg niet graag uit. - Kato vindt het belangrijk dat je eerlijk speelt bij een gezelschapsspel.									
L4 9.1.14			SV.016		Herkennen verschillende manieren om de eigen grenzen aan te geven.									

PBD-GO!

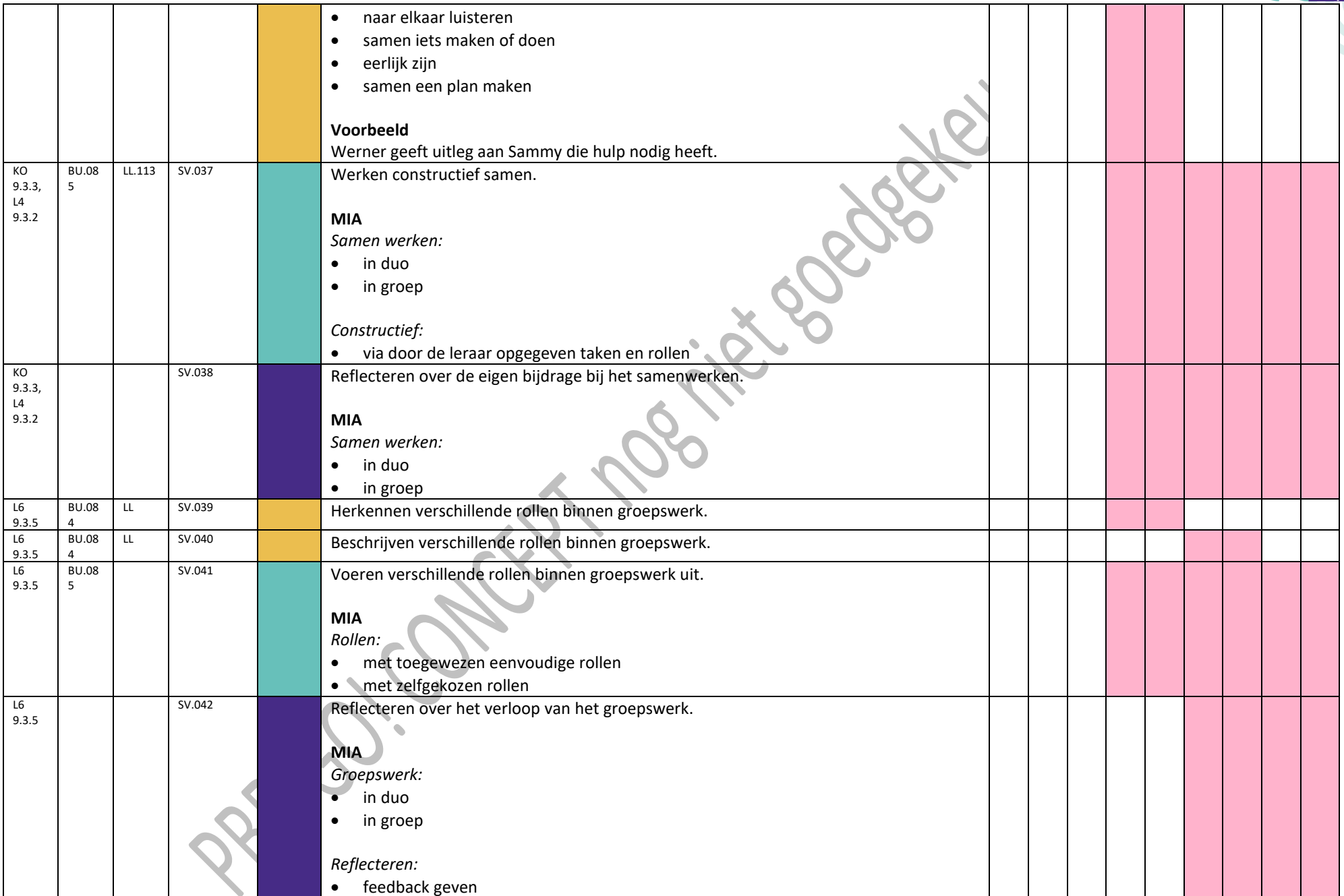

KO					L4	L6											
De kleuters kunnen 9.3.6 spreken en stil zijn wanneer het past.					De leerlingen kunnen 9.3.5 luisteren naar wat de ander zegt en adequaat reageren		De leerlingen weten 9.3.2 hoe te interageren in balans met eigenwaarde en de grenzen van anderen. De leerlingen kunnen 9.3.4 positief en met vertrouwen communiceren met leeftijdsgenoten en volwassenen.										
Sociale regels en omgangswijzen																	
GO!/ MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12			
KO 9.3.6	BU.00 1 BU.00 2 NL.45 0		SV.024		Herkennen sociale regels. MIA <i>Sociale regels:</i> - wanneer het gepast is om te spreken: - antwoorden geven als iemand iets vraagt - vragen stellen tijdens kringgesprekken - meepraten tijdens gezamenlijke activiteiten - aangeven dat ze hulp nodig hebben - hun beurt afwachten in een gesprek - wanneer het gepast is om stil te zijn: - luisteren als een ander praat - stil zijn tijdens instructiemomenten of voorlezen - niet door elkaar roepen of praten tijdens werkmomenten - rustig zijn in de gang of tijdens een overgangsmoment - respect tonen voor de spreker (leerkracht of klasgenoot)												
KO 9.3.6	BU.03 2		SV.025		Gebruiken sociale regels. MIA <i>Sociale regels:</i> - wanneer het gepast is om te spreken - wanneer het gepast is om stil te zijn												
L4 9.3.5	NL.45 3		SV.026		Illustreren een actieve luisterhouding. MIA <i>Actieve luisterhouding:</i>												

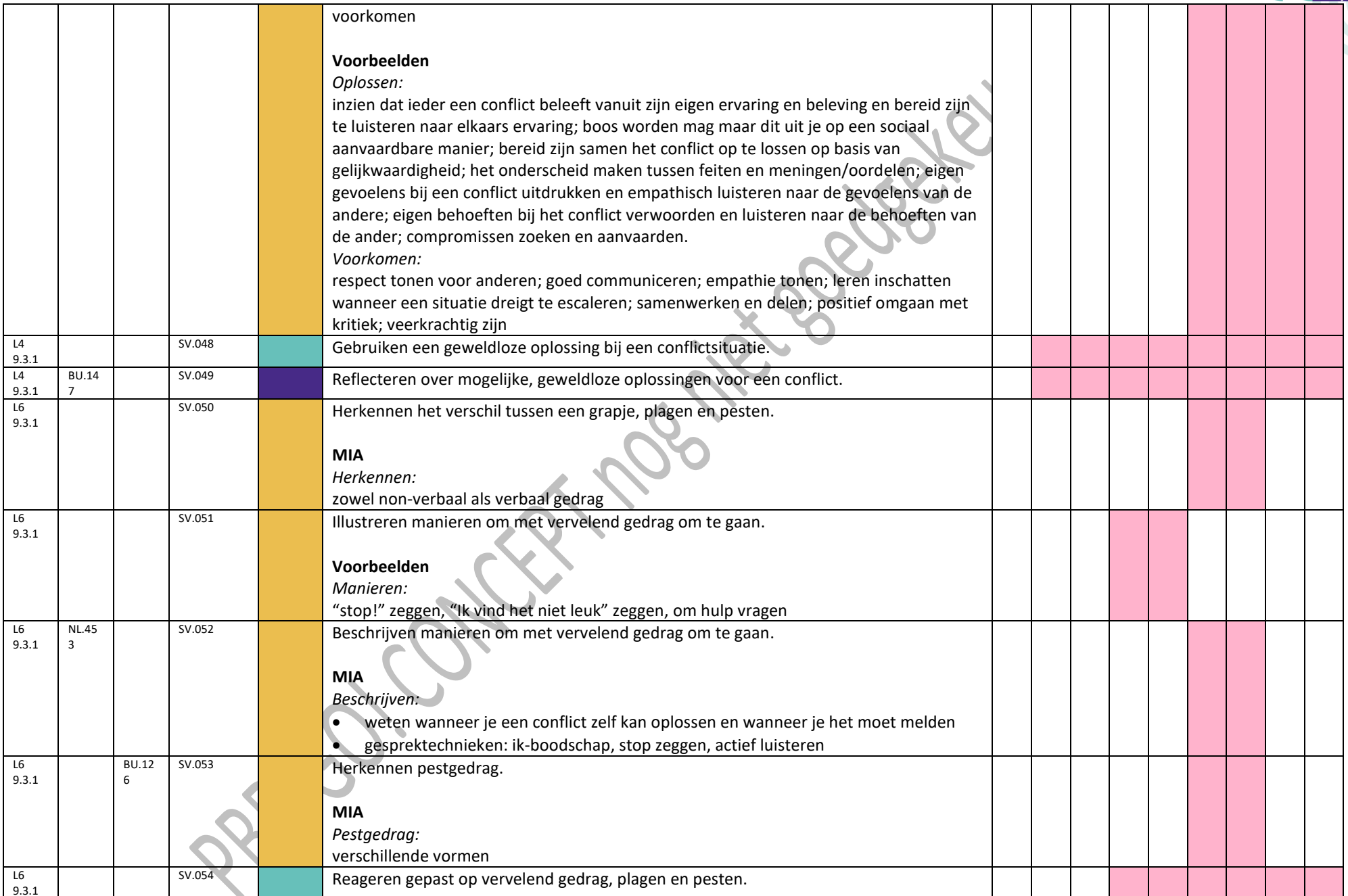
		• luisteren naar de ander • adequaat reageren: verbaal en non-verbaal Voorbeelden <i>Actieve luisterhouding:</i> de ander niet onderbreken, non-verbaal reageren op wat gezegd wordt, een passend antwoord of reactie geven, bij het onderwerp van het gesprek blijven		
V.027		Gaan positief en met vertrouwen in gesprek. MIA <i>In gesprek:</i> met leeftijdsgenoten en volwassenen		
V.028		Gebruiken verschillende manieren van omgaan met elkaar. MIA <i>Omgaan met elkaar:</i> • zorg ontvangen • zorg verlenen Voorbeelden <i>Zorg ontvangen:</i> hulp vragen en accepteren, complimenten ontvangen, dankbaarheid tonen, vriendelijk zijn <i>Zorg verlenen:</i> hulp en ondersteuning bieden, rekening houden met de behoeften van de ander(en), iemand laten meespelen, iemand in bescherming nemen		
V.029		Gebruiken verschillende manieren van omgaan met elkaar. MIA <i>Omgaan met elkaar:</i> • eerlijk zijn • respectvol zijn • op sociaal aanvaardbare wijze kritiek uiten • actief luisteren Voorbeelden <i>Eerlijk zijn:</i> ongelijk toegeven, twijfel tonen, durven zeggen dat je iets niet weet/kan, niet liegen, niet vals spelen <i>Op sociaal aanvaardbare wijze kritiek uiten:</i>		

9

• Zelfstandig en samen werken en spelen • Sociale formules hanteren, waaronder groeten, uitnodigen om mee te doen en bedanken			9.3.2 zelfstandig, in duo en in groep werken zonder storend gedrag te vertonen.			9.3.5 een toegewezen rol binnen een groepswerk doelgericht invullen.									
Samenwerking															
GO!/MD			Nr.	E/B/G	Leerlijn	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12	
KO 9.3.3, KO 9.3.4	BU.03 2 BU.03 3	LL.111 LL.113	SV.032		Werken zelfstandig. MIA <i>Werken:</i> • inclusief spelen volgens de klasafspraken										
L4 9.3.2	BU.03 3	LL.113	SV.033		Werken zelfstandig. MIA <i>Werken:</i> op een constructieve manier										
KO 9.3.3, KO 9.3.3	BU.08 4		SV.034		Herkennen manieren om goed samen te werken. MIA <i>Manieren om goed samen te werken:</i> • sociale formules hanteren: groeten, uitnodigen om mee te doen, bedanken • luisteren naar elkaar • samen iets maken of doen • spullen delen										
KO 9.3.3	BU.08 5	LL.111	SV.035		Werken samen. MIA <i>samenwerken:</i> inclusief spelen										
L4 9.3.2	BU.08 4		SV.036		Benoemen criteria voor een constructieve samenwerking. MIA <i>Samenwerking:</i> • in duo • in groep <i>Criteria:</i> • elkaar helpen										

Leerlijn
Herkennen ruzie, pijn doen en geweld.
Herkennen ruzie, pijn doen en geweld.
Te hanteren begrippen de ruzie, pijn doen
Verwoorden hoe ze een conflict kunnen oplossen.
Te hanteren begrip oplossen
Voorbeelden • Bij een conflict bedenken Simon en Shelly een oplossing: “Zullen we samen spelen? Zullen we iets anders bedenken?” • Johan vindt het gedrag van Wim niet leuk en zegt “stop!”
Beschrijven een conflict vanuit verschillende perspectieven.
MIA <i>Perspectieven:</i> • context: wie, wat, wanneer, waar; wat is aanleiding, oorzaak, gevolg? • gevoelens die deze situatie bij hen oproept, proberen in te schatten wat de situatie bij de ander oproept • Wat had ik anders kunnen doen? • Hoe wil ik het graag? Hoe wil de ander het graag?
Te hanteren begrippen de vrede, het conflict, de aanleiding, de situatie, de oplossing, herstellen
Beschrijven hoe ze conflicten kunnen oplossen en voorkomen.
Te hanteren begrip

					Te hanteren begrippen gewond, de wonde										
			SV.061		Duiden wat je moet doen als je ziek bent. Voorbeelden - Mahmed is ziek en gaat naar de dokter. - Mona rust en neemt de medicijnen in die de dokter heeft voorgeschreven. Zo wordt ze hopelijk snel weer beter.										
			SV.062		Beschrijven situaties en gedragingen die schadelijk zijn voor de gezondheid. Voorbeelden <i>Schadelijk gedrag:</i> te veel stil zitten, ongezond eten, geen afstand houden van iemand die ziek is, voldoende te slapen en te rusten, giftige producten eten of drinken, de elementaire regels met betrekking tot hygiëne niet toepassen, overdadig lawaai										
	LL LO.09 3, LO.09 6, LO.09 0, WT.21 0		SV.063		Illustreer strategieën om stress en angst te verminderen en om te gaan met falen, tegenslag en veranderingen. Voorbeelden <i>Strategieën:</i> ademhalingsoefeningen, praten met iemand die ze vertrouwen, positieve zelfpraat, stress voorkomen door goede voorbereiding, afleiding zoeken, falen leren zien als kans om te leren, doorzettingsvermogen, positieve houding										
			SV.064		Gebruiken strategieën om veerkracht te tonen bij stress, angst, falen, tegenslag of veranderingen.										
L6 9.1.4			SV.065		Beschrijven de voor- en nadelen van medicatie. MIA <i>Voordelen:</i> - effectieve behandeling van symptomen - verbetering levenskwaliteit - voorkomen van complicaties - levensreddend <i>Nadelen:</i> - bijwerkingen - afhankelijkheid en verslaving - tolerantie - interacties met andere medicatie										

		• maskeren van oorzaken • kosten		
SV.066		Herkennen genots- en verslavingsmiddelen. MIA <i>Genots- en verslavingsmiddelen:</i> tabak, alcohol, drugs, gokken Te hanteren begrip de verslaving		
SV.067		Beschrijven de risico's van het gebruik van genots- en verslavingsmiddelen. MIA <i>Genotsmiddelen:</i> tabak, alcohol, drugs, gokken		
SV.068		Tonen hun kennis van een actieve, gezonde en veilige levensstijl in verschillende contexten. Voorbeelden • Kasper wordt moe tijdens het lezen in zijn boek. Hij zegt: "Ik ga op tijd slapen, want dan kan ik me morgen beter concentreren." • Niene zegt tegen haar mama: "Ik ga elke dag een halfuur buiten spelen, want dat is goed voor mijn lichaam."		